

DOSSIER LA MARE DE DÉU DEL MONT

La publicació *Santa Maria del Mont*: la veu d'un col·lectiu i el reflex d'una època

Per Anna Maria Velaz Sicart

Resum

La publicació mensual Santa Maria del Mont (1928-1934) va néixer amb uns objectius molt concrets centrats en la vida i projecció del santuari del Mont, en la difusió del seu llegat cultural i històric, en la defensa dels valors morals de la tradició i del catolicisme. Les seves pàgines, però, van reflectir també les inquietuds i els interessos ideològics dels seus fundadors i les creences i opinions d'un segment de la societat conservadora en uns anys caracteritzats per les fortes tensions socials i polítiques.

Paraules clau

Santa Maria del Mont (1928-1934), publicació mensual, Pere Vayreda i Olivas: director, noticiari de la muntanya i del santuari del Mont, catolicisme conservador

Abstract

The monthly publication Santa Maria del Mont (1928-1934) was started with the central objectives focusing on the sanctuary's history and projection, on divulging its cultural and historical legacy, and on the defence of traditional and catholic moral values. Its pages, however, also reflected the curiosities and ideological interests of its founders and the beliefs and opinions of part of the conservative society during a period marked by strong social and political tensions.

Keywords

Monthly publication Santa Maria del Mont (1928-1934), Pere Vayreda i Oliva, director, newsletter of the Mont mountain and sanctuary, conservative Catholicism

DOI: 10.2436/20.8010.01.55

Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos, volum 42 (2011)
Anna Maria Velaz Sicart

INTRODUCCIÓ

Santa Maria de Mont⁽¹⁾ es va publicar mensualment des del mes de maig de 1928 fins al juny de 1934, en què va aparèixer el darrer número. Neix com a revista centrada en l'activitat del Santuari de la Mare de Déu del Mont, del qual esdevé portaveu.

La creació de la revista manté un paral·lelisme en el temps i en els objectius amb la junta pro Foment de la Restauració del Santuari,⁽²⁾ de la qual n'és secretari el director i ànima de la publicació, Pere Vayreda i Olivas.⁽³⁾ La restauració del Santuari i la construcció d'un vial d'accés al cim del Mont són els objectius prioritaris de la junta esmentada, i també de la revista, que dona suport a la iniciativa i n'és la principal difusora.

Dins l'àmbit de les publicacions confessionals, *Santa Maria del Mont* fa la funció de full informatiu de les qüestions i activitats pastorals i eclesiàstiques en sentit ampli i en particular de les relacionades amb el Santuari. S'adreça al col·lectiu catòlic en especial als fidels de les comarques gironines. Posa l'accent d'una banda en les qüestions espirituals, la defensa de la fe i la lloança de la Mare de Déu, però també en el coneixement històric, artístic i cultural del Mont, aspectes reflectits en els articles, els editorials i les col·laboracions literàries que publica.

La revista *Santa Maria del Mont* s'inicia durant la dictadura de Primo de Rivera, viu l'adveniment de la República, l'aprovació de l'Estatut i les tensions socials, polítiques i ideològiques dels anys trenta.

1. Per realitzar aquest treball, he consultat els seixanta-sis números de la publicació *Santa Maria del Mont* (1928-1934) que es troben a la Biblioteca Fages de Climent de Figueres i formen part de la premsa digitalitzada. A la Mare de Déu de Mont he consultat els vuit números que em faltaven per completar la col·lecció sencera. Agraïxo l'amabilitat de Mn. Enric Sala i de Francesca Caritg, que me n'han facilitat la consulta. La revista va publicar dos números a la postguerra, amb el nom: *Boletín de la Mare de Déu del Mont*. El núm. 2 (febrer 1953) dedicat a retre homenatge a Jacint Verdaguer. Una fitxa es pot trobar a GUILLAMET, J.; MORENO, M.; TEIXIDOR, A.; TESTART, A., *Història de la premsa de Figueres 1809-1980*, Figueres, Ajuntament de Figueres - Diputació de Girona, 2009, pàg. 342-343.
2. Veg. detalls a l'apartat Any I 1928, pàg. 147-148.
3. Pere Vayreda i Olivas (1877-1944) Llicenciat en Dret, naturalista i etnòleg, es va dedicar a la investigació històrica i etnogràfica. Destaquen els seus treballs d'història, folklòrics i literaris. Va fer valuoses aportacions a l'Arxiu d'Etnografia de Barcelona amb un recull de paremiologia referit a l'Empordà i la Garrotxa, amb centenars d'aforismes i proverbis, en bona part inèdits. Va col·laborar en el *Diccionari General de Catalunya*, publicat per l'Institut d'Estudis Catalans. Va fundar la revista *Santa Maria del Mont* (1928-1934). Va publicar, entre altres, les següents obres: *Dels meus verals*, B. 1917; *El Priorat de Lladó i les seves filials*, B. 1930 (reimprès a Girona el 1989, editat per la Diputació de Girona i l'Ajuntament de Lladó); *Santa Maria del Mont. Notícia històrica d'aquest santuari*, Figueres 1931. També va publicar contes i narracions a *Lo Geronès*, *Emporium*, *Seny*, *Il·lustració Catalana*, *La Creu del Montseny*, *La Veu de l'Empordà*, etc. Va deixar molta obra inèdita. Es va casar amb Maria Bech de Carede i Olivet i el matrimoni no va tenir descendència. Segons el retrat de la seva neboda, Montserrat Vayreda, va ser un home més aviat tímida i senzill "catalanista integral i home de la Lliga Regionalista". Va morir a Lladó el 27 de gener de 1944. (Extret de l'article de Montserrat Vayreda, "Nosaltres els Vayreda", dins *Papers Empordanesos*, Suplement literari i cultural, núm. 27, març 1986).

Si durant els tres primers anys, són les qüestions centrades en el Santuari les que ocupen bàsicament les pàgines de la publicació, a partir de 1931 i fins al darrer número, també reflecteix el complex panorama social i polític de l'època, des d'un posicionament de defensa aferrissada dels valors socials –i sobretot morals– conservadors, reflectit en els articles i editorials. La separació entre Església catòlica i poder polític i l'etapa laïcista encetada amb la República provoquen grans tensions; el sentiment religiós quedava circumscrit a l'àmbit privat, la qual cosa genera un fort sentiment antirepublicà en els sectors catòlics. És en aquest sentit doncs, com a veu d'un segment social que expressa allò que creu i que vol transmetre, dins el vast i polièdric panorama sociopolític d'una època amb profunds conflictes socials i ideològics, que rau –al meu entendre– potser el major interès de la publicació avui: el seu valor de “document”, en la mesura que ens permet prendre el pols a la societat que representa i contribueix a bastir una parcel·la de la complexa història dels anys trenta a les nostres comarques i a Catalunya.

La revista es mostra catalanista especialment en el vessant de la defensa de les tradicions, en l'enaltiment de Jacint Verdaguer i la seva obra, en l'ús exclusiu del català al llarg dels anys en què es publica, en l'interès demostrat per algunes qüestions filològiques, i en la no oposició del seu director a l'Estatut de Catalunya, sumant-se així a la defensa que en fan les forces polítiques catòliques.

El llenguatge manté la correcció i és cada vegada més adequat a les normes ortogràfiques fabrianes. La qualitat literària de les proses i els poemes oscil·la segons les col·laboracions, però, en general, és de factura digna i acurada.

He reportat, en síntesi, els textos i fets més rellevants publicats a *Santa Maria del Mont*, i alhora aquelles notícies anecdòtiques relacionades amb la quotidianitat. He distribuït el material i els comentaris corresponents, seguint l'ordre cronològic, en set apartats que abracen els set anys (1928-1934) de la publicació.

LA PUBLICACIÓ MENSUAL SANTA MARIA DEL MONT: DESCRIPCIÓ

La publicació mensual SMM⁽⁴⁾ consta inicialment de quatre pàgines i a partir del núm. 14 (juny 1929), s'hi insereix periòdicament un «Fulletó» de vuit pàgines en el qual es publiquen estudis monogràfics. El gener de 1932 la

4. Em referiré d'ara endavant a la publicació *Santa Maria del Mont* amb les inicials SMM.

publicació passa a tenir dotze pàgines, i manté aquesta extensió fins al núm. 74 –el darrer– (juny 1934).

El format de la publicació és de 26 x 20 cm des del núm. 1 fins al núm. 44 (desembre 1931). El gener de 1932 s'adopta un nou format de 21 x 15 cm.

A cada número es fa constar que ha passat per la censura eclesiàstica i governativa, i només per la censura governativa a partir de 1931. A l'angle inferior de la capçalera resa: “amb llicència eclesiàstica”.

Durant els anys en què es va publicar SMM, el capellà custodi del Santuari va ser Mn. Enric Conill i Rosell des de 1928 fins al final de 1930. L'any 1931 és substituït per Mn. Pere Carreras.

El director de la publicació va ser sempre Pere Vayreda i Olivas, i Joan de Noguera i Olivas és esmentat com a protector del Santuari, juntament amb la seva esposa.

Des del seu inici fins al final de 1931, consta *Publicació mensual* a la capçalera de SMM i a partir de 1932 *Butlletí mensual* fins al núm. 74 (juny 1934).

Durant l'any 1928 el preu de la revista era de deu cèntims i la subscripció anual d'una pesseta. A partir del maig de 1929, el preu va ser de vint cèntims i de dues pessetes la subscripció anual. La publicació es va veure incrementada amb algunes pàgines en els números en què s'inclouïa el «Fulletó» esmentat.

A partir del juny de 1929, apareixen els primers anuncis a les pàgines de SMM, que prosseguiran fins al darrer número de 1934.

La revista es rebia per subscripció. Es va editar a Figueres, a Arts Gràfiques Trayter, des del maig de 1928 fins al desembre de 1931 i a partir del gener de 1932 a Girona, a la Impremta Masó.

Cada número de la revista sol iniciar-se amb un text, a manera d'editorial, sense signar, tot i que de vegades és una col·laboració signada. És corrent, sobretot en els primers temps, trobar un escrit del capellà custodi del santuari. El director de la publicació, Pere Vayreda i Olivas, hi publica l'article de caire divulgatiu, ben documentat, sobre història, costums o tradicions. Gairebé a cada edició de la revista es publiquen poemes, la majoria adreçats a la Verge del Mont, patrona de l'Empordà i la Garrotxa; proses poètiques al voltant del paisatge i impressions de viatgers, excursionistes o romeus –en general evocacions líriques de records i sentiments viscuts a la Mare de Déu del Mont o escrits descriptius de la muntanya i del Santuari, amb referència a l'aspecte geogràfic, històric o llegendari.

Relaciono tot seguit les seccions fixes que es troben a cada número de SMM des de 1928 fins al final de 1930. Després d'aquesta data, apareixen amb variants i amb periodicitat irregular:

Cultes

En aquest apartat es detallen els noms dels fidels i les misses i els oficis celebrats a la seva intenció. L'any 1928 es feien dues misses mensuals. Com a nota curiosa, cal destacar que les despeses per ofici eren de 6 pessetes a l'estiu i 12 pessetes la resta de l'any.

Administració

En aquesta secció es dona notícia de les quantitats recollides a favor del Santuari. S'indica que els comprovants de com s'inverteixen les almoines estarà a disposició de qui vulgui consultar-los a partir de sumes superiors a

100 ptes. anuals. S'hi publiquen els noms dels donants i la quantitat donada. Es detallen minuciosament els treballs de reparació que, amb les almoines rebudes, es van fent al Santuari, tant pel que fa a la relació de les persones que els efectuen (paletes, lampistes, etc.) com a les quantitats de les despeses. A partir de 1931 aquesta secció no es publica de forma regular.

Noticiari

S'hi publiquen fets diversos, notícies relacionades amb el Santuari i les comarques veïnes, però també de caire general i d'un interès pastoral.

Gràcies espirituals

Aquest apartat reproduïx la relació d'indulgències atorgades pel Papa i els bisbes per la visita a la Mare de Déu. S'inicia sempre amb la indulgència del Pontífex Climent VII.

Necrològiques

Notifica, quan s'escau, el traspàs de persones de les comarques veïnes o relacionades d'alguna manera amb el Santuari o l'Església.

ANY I - 1928

L'article titulat *Déu vos guard* (SMM, núm. 1 [maig 1928]), signat *la redacció*, exposa els objectius dels creadors de la publicació, que es podrien resumir en la necessitat urgent de sumar esforços per aconseguir la dignificació del Santuari. L'acció preferent aquell any 1928 era conservar i millorar el Santuari, sovint malmès pels agents atmosfèrics, i subvenir a les necessitats del capellà custodi i del personal adscrit.

Es proposen servir el llegat dels avantpassats i apel·len a la solidaritat i a l'esforç col·lectiu, en especial de tots aquells fidels de les comarques d'Empordà i Garrotxa que tenen per patrona la Mare de Déu del Mont.

La salutació també s'adreça a les altres publicacions que són portaveu dels col·lectius de creients i a les entitats excursionistes, a les quals reconeixen una important tasca de divulgació en el coneixement dels monuments religiosos i de les comarques que els acullen.

En aquest primer número es reproduïx l'escrit "La devoció a la nostra Verge" publicat a la revista *Emporion* de la Bisbal. L'escrit ja apunta el que

serà un dels principals anhels dels fundadors de SMM: la construcció d'una carretera que arribi al cim del Mont. En reproduïxo el fragment que descriu el Santuari, que si bé tenia una finalitat divulgativa a l'època de la seva publicació, avui ens aporta principalment alguns detalls sobre l'aspecte i l'estat de l'església del Mont al final de la dècada dels anys vint.

“Està situat a 1.225 metres d'altitud, al cim d'una cònica muntanya, amb un replà ocupat completament per l'església i el Santuari.

L'església, senzilla, és d'una sola i reduïda nau. Fou edificada en el segle XIV. El seu campaneret és relativament modern; l'altar major és d'estil renaixement i de mal gust. Als costals de la nau, a més de moltes presentalles, hi ha restes del retaule gòtic amb ben apreciables pintures, que són fragments de l'altar que fou substituït per l'actual.

La imatge de la Mare de Déu és de marbre de Beuda; seu al damunt d'una roca i té en són genoll esquerre l'Infant Jesús que dona la benedicció amb la mà dreta i guarda un llibre amb sa mà esquerra. Els rostres de les dues imatges són molt expressius i falaguers. La Verge té la mà dreta closa en actitud d'empunyar un ceptre.

Els benedictins que primerament rendiren culte a Santa Maria en el lloc anomenat Sant Aniol d'Agujes, del districte d'Oix, parròquia de Sadernes, després s'establiren a Sous, on es poden encara veure ruïnes de l'església i monestir, on ara s'alça la parròquia a què pertany el Santuari del Mont.

Els goigs de la Mare de Déu del Mont són antiquíssims. Provenen de festejar les set alegries de la Verge, glossades en altres tantes estrofes, que es recullen en el Llibre d'Or del Rosari a Catalunya, pàg. 100 a 104, d'En Valeri Serra i Boldú. La seva melodia ja era popular al segle XVI. És la mateixa que Brudieu, mestre de capella de la Seu d'Urgell, va harmonitzar, en estil polifònic en set estrofes diferents. És invocada en tota mena de necessitats; és tradicional invocar-la per a obtenir la pau; també s'invoca amb preferència en tot accident causat per les agulles. Situat aquest Santuari en la línia divisòria de l'Empordà i la Garrotxa, ambdues comarques hi acudeixen en romiatge, essent la seva patrona, com també del bisbat de Girona”.

A la secció «Noticiari» d'aquest primer número, es publiquen els noms dels membres que constitueixen la junta pro Foment de la Restauració del Santuari: consiliari: Mn. Enric Cunill i Rosell, capellà custodi del Santuari; president: Joan de Noguer Olivas, hisendat; vicepresident: Josep de Falgàs i de Ciurana, hisendat i advocat; vocals: Miquel Ordís i Pagès, hisendat i advocat, i Francisco Casamor i Calm, hisendat i llicenciat en Ciències.

Tresorer: Joan Llaudes de Zafont i Fort, hisendat; secretari: Pere Vayreda i Olivas, hisendat i advocat.

A banda de les seccions habituals ja esmentades, en aquest primer any de SMM destaquen les referències continuades a la campanya a favor de restauració del Santuari i especialment pro construcció de la carretera que hi faria possible l'arribada dels vehicles. S'insisteix que la restauració és tasca de tots i es remarca que el *Diario de Gerona* també havia començat una campanya en aquest sentit. L'article "Pro carretera", no signat i a tall d'editorial, que apareix a les edicions de setembre, octubre i novembre subratlla la conveniència de la construcció de la carretera, bàsicament per tres motius: primer, perquè l'accés còmode dels romeus incidiria favorablement en el fervor marià i en la restauració del Santuari; segon, perquè aquest era el centre parroquial de la petita feligresia de Sous "no menys digne d'ésser atesa que les altres del bisbat"; i tercer, per raons de caire purament turístic ateses les belleses naturals i paisatgístiques de la zona. Tot i deixar clar que són els tècnics qui haurien de tenir la darrera paraula, els redactors de SMM no s'estan d'opinar sobre les seves preferències en l'emplaçament de la futura carretera i en l'eventual projecte d'un tren de muntanya:

"Actualment són dues les carreteres que moren al peu de la muntanya esmentada; la que parteix de la de Besalú a Roses i remunta fins a Beuda, a uns vuit quilòmetres del Santuari, i la que –una mica més avall– eixint del ramal citat en el terme de Cabanelles avança fins a Puigmorena (Sant Martí Saserra) quedant a cosa de nou quilòmetres del sobredit Santuari.

No volem, però, deixar d'apuntar la possibilitat de que la «Companyia de ferrocarrils a fortes pendents posi esment en les immillorables condicions que ofereixen les vessants d'«El Mont per la part de Beuda per a emplaçar-hi el corresponent tren de muntanya el dia que esdevingui un fet la prolongació fins a Besalú del ferrocarril econòmic «Girona-Banyoles» i resti donada al públic la via fèrria Puigcerdà-Olot-Roses.

En aquest darrer cas els furs de l'equitat ens farien optar per la solució «Sant Martí Saserra-Santuari la qual permetria mobilitzar mitjançant autobusos les multituds procedents de l'Empordà i de Banyoles (Via Crespià) compartint així entre els dos flancs muntanyosos els dos sistemes de locomoció que gaudeixen de major predicament i restant bellament harmonitzats els múltiples interessos que brollen del problema.»⁽⁵⁾

5. SMM núm. 6, (octubre 1928).

Cal recordar que la construcció de la carretera –un tema candent durant tot el primer any de la publicació– no es faria realitat fins a la dècada dels anys seixanta.

Dos articles sobresurten aquest primer any: “Les taules del Santuari de la Mare de Déu del Mont”, de Joan Sutrà i Viñas (SMM, núm. 2 i 3 [juny-juliol 1928]). L'autor hi descriu les taules que s'havien trobat disseminades en la nau del Santuari, enmig de nombrosos exvots i que segurament conformaven el retaule que en altre temps devia ocupar l'altar major. L'estat de deteriorament demanava una urgent acció de neteja i restauració, de la qual va tenir cura el mateix autor de l'article, que també es va encarregar de restaurar la imatge de la Mare de Deu.

L'altre article notable, des del punt de vista històric o etnogràfic, és “Les processons populars a Santa Maria del Mont” (SMM núm. 2 [juny 1928]), de Pere Vayreda. L'autor hi analitza les exterioritzacions de pietat col·lectiva tenint en compte les romeries a altres santuaris de l'Empordà i la Garrotxa; atribueix un fons “hiperdúlic, gratulatori, impetratori, expiatori i rituari” a aquestes manifestacions religioses alhora que n'explica l'origen, que es remunta a l'època romana.

Notícies destacables

Dins la secció fixa «Noticiari», es destaca la visita del bisbe Rvdm. Dr. Josep Vila Martínez (SMM, núm. 3 [juliol 1928]); l'augment de les visites de devots i excursionistes al Santuari: quatre-cents devots el mes de setembre de tots els indrets del bisbat de Girona i alguns de Barcelona i Perpinyà van pujar al Mont.

ANY II - 1929

El treball “Una inscripció històrica al nostre santuari”, de Pere Vayreda i Olivas,⁽⁶⁾ estudi fonamentat en la documentació històrica, es refereix a la següent inscripció que es troba a l'entrada de l'ermita de Santa Maria del Mont en un dels carreus del mur de la dreta: “*Jesus-Cristus Rex venit in pace deus homo factus est: mentem sanctam, spontaneam honoramus et patrie liberationem*; (Jesuscrist rei vingué en pau, Déu es va fer home: honorem la ment santa espontània i conqueridora de la pàtria)”.

6. Es publica en tres números consecutius de SMM núm. 29, 30 i 31 (febrer, març i abril 1929).

L'autor estableix una relació interessant –fruit de les seves recerques–, entre aquests signes lapidaris i les “l·ligues per la pau” presents al territori durant els segles XIV i XV i especialment al Vallespir i Rosselló.

La defensa aferrissada de la conservació de les tradicions dels avantpassats amb la finalitat d'evitar, el que els redactors anomenen, *la decadència del poble* és força habitual a les pàgines de la revista. En aquest sentit, l'article no signat “Parem-hi esment” (SMM núm. 12 [abril 1929]) insisteix en la conveniència de restaurar la solemnitat que antigament es donava a l'entrada dels romeus a l'ermita. El to de caire apocalíptic de l'escrit forma part d'un estil textual que es farà present al llarg de la publicació. Els canvis en els costums durant les populars processons de la primavera són considerats motius de preocupació:

“Ens dol, però, que, amb la injúria dels temps, el cerimonial de les mateixes hagi sofert mutilacions lamentables. (...) Posem esment a no malmetre el caire litúrgic que dóna tanta dignitat a les nostres processons. Poble qui no tingui esma per dignificar-se tornant a compte el fons espiritual que ens llegaren les generacions pretèrites, es un poble on no trigarà gaire a iniciar-se el cicle degradant de la seva decadència”.

El mes de maig de 1929, (SMM, núm. 13) s'anuncien els canvis que es faran a la publicació. El preu de cada exemplar passarà a ser de 20 cèntims i la subscripció de 2 pessetes anuals.

En l'article editorial “Després d'un any”, s'exposa la intenció de convertir *la Fulla* en revista. La transformació de la publicació consistiria en l'augment del nombre de pàgines, a mesura que les despeses que se'n derivessin poguessin ser assumides. Manifesten la voluntat de donar cabuda als treballs destinats a fer conèixer la història del Santuari del Mont.

Es comunica que la publicació admetrà anuncis i se'n publica la tarifa de preus.⁽⁷⁾ Els anunciants inicials són: Raimon Xifra i Riera, advocat; Gil Blanch, comerciant de vins i licors, de Besalú; la fàbrica de guix blanc d'alabastre de Segueró; Xocolates Torras i Xampany Gelamà, de les caves de Vilajuïga. La majoria es mantenen durant tots els anys en què es publica la revista.

La nova etapa que s'anuncia comportaria la inclusió d'un «Fulletó» de vuit pàgines d'estudis monogràfics, a més de les quatre pàgines habituals de què ja constava la publicació. Es proposen recollir totes les manifestacions literàries

7. Els preus dels anuncis (SMM núm. 13 maig 1929) eren: plana sencera 40 ptes., mitja plana 25 ptes., un quart de plana 15 ptes., un octau de plana 10 ptes., amb descomptes per abonaments a un any, un semestre o un trimestre.

que facin referència a la Mare de Déu del Mont. El primer estudi publicat en el nou *Fulletó* és: *Santa Maria del Mont. Notícia històrica d'aquest santuari*, de Pere Vayreda i Olivass.⁸ S'esmenten futurs treballs com *Sant Pere de Besalú (Abadia reial de la Congregació Benedictina claustral 977-1835)*, del monjo benedictí Dom Armand Sequestra i estudis inèdits sobre “geologia de la muntanya del Mont”.

El juliol de 1929 la revista estrena capçalera amb un dibuix del col·laborador Joan Sutrà, que presenta la silueta de la muntanya del Mont i la reproducció de les dues cares d'un segell; en una de les cares hi és representada la Verge amb la inscripció: «Santa Maria del Mont, pregueu per nosaltres»; en l'altra cara hi ha una senzilla creu.

En aquest mateix número apareix en *Fulletó* la monografia anunciada *L'Abadia de Sant Pere de Besalú*, del monjo benedictí Amand Sequestra, en aquells moments resident a l'abadia de Sant Benet d'Encalcat a Dourgne (França).

L'article editorial (SMM núm. 15, [juliol 1929]) és dedicat al projecte de la creació d'un sanatori a la muntanya del Mont, prop de Sous, destinat al tractament de la tuberculosi. Tot i reconèixer les característiques climatològiques com a positives per al guariment de la malaltia, des de SMM es vol alertar del risc que es volgués *juxtaposar* una construcció de *caràcter burocràtic* als murs deteriorats del monestir de Sous, considerats “quelcom venerable, digne de respecte i d'interès d'arqueòlegs i excursionistes”.

L'article “Les projeccions lluminoses de Montjuich al nostre santuari”, (SMM núm. 15, [juliol 1929]), signat Estel, explica el fet curiós que des de la Mare de Déu del Mont es veuen a la nit “les lluïssors resplendents dels gegantins efectes de llum” projectats a la muntanya de Montjuic dintre del recinte de l'Exposició Internacional de Barcelona.

Entre els articles més rellevants publicats durant l'any 1929 destaquen el ben documentat: “El retaule de Montagut”, de Joan Sutrà Viñas, (SMM núm. 17, [setembre 1929]); “Un monument commemoratiu”, de R. Xifra i Riera, que reporta el romiatge del dia 12 de setembre al Santuari, com una manifestació general de fe popular, i la col·locació d'una creu al Pla de Solls. L'autor de l'article fa al·lusió a la presència de totes les classes socials a la romeria, i a la noció de “democràcia”, paraula esmentada per primera vegada a la publicació:

8. Dins les col·leccions de SMM, a què he tingut accés, no s'han conservat els suplementos o *fulletons*. *Santa Maria del Mont. Notícia històrica d'aquest santuari*, de Pere Vayreda i Olivass es va publicar posteriorment en llibre el 1931 a Figueres.

“Totes les condicions socials, des del camperol qui abandonava llurs terres en mig de la sembra, al vilatà qui deixava les comoditats de la seva llar, tots, en romiatge fervent, en unió que supera totes les formes de la democràcia, enfilaren la Muntanya del Mont per a ésser presents a una festa eminentment religiosa...”⁽⁹⁾

A l'escrit “Erecció d'una creu al Pla de Solls”, (SMM núm. 18, [octubre 1929]) signat “*un romeu*” s'explica el triple motiu del romiatge: la celebració de la sobirania temporal del Papa; la commemoració del 50è aniversari de l'ordenació sacerdotal del Pontífex Pius XI; i el 75è aniversari de la “definició dogmàtica de la Verge Immaculada”. La celebració va comptar amb més de 1.225 romeus.

En la mateixa edició, l'escrit titulat “La creu del Pla de Solls” presenta les característiques del monument inaugurat el dia 12 d'octubre, del qual es publica una fotografia. La creu, de pedra de Banyoles, fa 1,600 m d'alçada i cada braç 0,850 m. Va ser tallada i esculpida per Miquel Mercader, de Lladó. S'hi llegeixen inscripcions redactades pel P. Ignasi Casanova, director de la Biblioteca Balmes i consiliari del Foment de Pietat Catalana. Totes les despeses de construcció van ser assumides per Joan de Noguer Olivas, propietari de Segueró i protector del Santuari. Agraeixen la cooperació de l'organista de Figueres, mossèn Albert, i del canonge de la Seu de Girona, Dr. Campmol.

Notícies destacables

Entre els fets i esdeveniments ressenyats durant l'any 1929 o inclosos en la secció fixa «Noticiari» destaquen:

El conveni signat al Palau de Letran de Roma per Pius XI i el cap d'estat italià, considerat per SMM un dels esdeveniments de més relleu en la Història de l'Església.

L'arranjament dels camins que porten al Santuari des de Beuda, Segueró i Sant Martí Saserres, i la possibilitat de posar a disposició dels qui ho demanin un animal per al servei de transport des de Beuda o Sant Martí al “mòdic preu de 10 ptes”.

La concessió de 250 pessetes per part de la Diputació per a l'arranjament dels camins de la muntanya del Mont (maig 1929).

9. XIFRA I RIERA, R., SMM Any II, núm. 18, (octubre 1929), pàg. 1.

El trasllat a Barcelona dels magnífics retaules de Segueró per figurar en l'Exposició Universal juntament amb els de Castelló, representatius de l'art català dels segles XIV i XV. (maig 1929).

La reproducció a la premsa catalana d'articles publicats a SMM és sempre consignada a les pàgines de la revista. Així, la publicació dins el diari *La Veü de Catalunya* de l'article "*Les ruïnes de Sous*" aparegut a SMM núm. 13 (maig 1929), és esmentat en el número corresponent al juny. I en el núm. 16 (agost 1929), es fa saber que *La Publicitat* ha publicat els articles editorials de SMM.

El projecte de construcció de la carretera a la Mare de Déu del Mont –tan present a les primeres edicions de SMM– es torna a esmentar el setembre de 1929. S'indica que es fan gestions continuades prop de les autoritats civils. En aquells moments, la construcció de la carretera és definida amb total contundència "un problema de vida o mort" per al Santuari.

En la mateixa edició i en l'apartat «Publicacions» es comenta l'aparició del volum del Gènesi de la *Bíblia Il·lustrada de Montserrat*, després d'haver aparegut l'Èxode i el Levític; els Nombres, el Deuteronomi i les Epístoles de Sant Pau. Assenyalen que la English Bible Society es disposa d'editar-ne una de semblant, car la publicació es única en el món.

El maig de 1929, a l'apartat «Publicacions» destaquen l'aparició a Barcelona del diari catòlic *El Matí*.

ANY III - 1930

La relació i bona sintonia entre la revista i el diari *El Matí* es fa evident en diverses ocasions i sovint a les pàgines de SMM s'elogia el diari catòlic. A la revista de febrer de 1930, per exemple, s'esmenta la visita del rotatiu catòlic a la redacció de SMM:

"El Matí- és l'òrgan en la premsa que aconpleix les aspiracions dels catòlics de bona rel. Aprofitem nosaltres des d'aquesta humil publicació per a recomanar a tots els nostres lectors i ben especialment als sacerdots amics, que no s'oblidin de protegir l'excel·lent diari catòlic que sap enaltir i divulgar les doctrines de Crist amb les eines terrals".⁽¹⁰⁾

Recordem que *El Matí*, de confessionalitat catòlica i manifest conservadorisme en l'aspecte moral, va fer campanya clarament catalanista i va apostar per la República i l'Estatut.

10. SMM, núm. 22, (febrer 1930), pàg. 4.

Cal destacar l'estudi de Pere Vayreda i Olivas "Els set Goigs de la mare de Déu" (SMM núm. 24 [15-04-1930]) acompanyat d'algunes il·lustracions. En el mateix número, l'article "L'aplec de Pasqua", signat Pons de Guémol, explica el simbolisme de les processons de Pasqua per als cristians. S'inclou el programa del tradicional Aplec de les Caramelles per al dilluns de Pasqua.

El XV centenari de la mort de Sant Agustí mereix l'atenció dels redactors de SMM. Apareixen alguns escrits d'homenatge al filòsof i sant: "Sant Agustí", de Pere Vayreda i Olivas, al núm. 28 (agost 1930); "En motiu d'un centenari", de F. Pedret de Falgàs; i "Sant Agustí", de Marcel Xifra Riera, al núm. 29 (setembre 1930).

És costum de reproduir a SMM articles d'altres publicacions, en virtut de l'interès o exemplaritat que l'escrit suscita, segons els criteris dels responsables de la publicació que ens ocupa. "La festa del Roser a tot el món" reproduïx un article de Torras i Bages. El fragment següent presenta la singular comparació que fa el bisbe entre les epopeies, identificatives de les nacionalitats, i el Rosari, emblema dels cristians:

"Cada poble acostuma a tenir el seu poema nacional expressió de la seva pròpia vida, dels seus sentiments, de les seves creences, dels seus costums, de la seva història. D'aquí que el poble es trobi identificat en el seu poema i aquest, per més arcaic que sigui, és sempre actual, totes les generacions el consideren com a cosa pròpia, perquè conté la substància pròpia i característica que l'individualitza.

Talment el Rosari és el poema nacional etern d'aquest poble estès per tota la terra, del poble de Déu, de la humanitat sobrenaturalitzada per Jesucrist; és el poema popular de la fe catòlica."⁽¹¹⁾

L'estudi "L'abadia de St. Pere de Besalú", de Dom Amand Séquestra es publica en «Fulletó» inserit (SMM núm. 27 [Juliol 1930]).

L'article "Imatge de la Mare de Déu restaurada" descriu l'operació de neteja i curiosa restauració del Sr. Bernat. S'agraeix la cooperació de tots i especialment de la família del Noguer de Segueró. (SMM núm. 28 [agost 1930]).

S'esmenta també la generositat de la família del Sr. Falgàs –vicepresident de la junta de restauració del Santuari– que va costejar la restauració de la corona de plata, una de les joies del Santuari.

Notícies destacables

A la secció fixa «Noticiari» sovint es dóna notícia del temps meteorològic. En l'edició del 15 de març de 1930, es deixa constància de les nevades del

11. SMM, núm. 30, (octubre 1930), pàg. 2.

febrer, que van arribar a una alçada de 75 cm i del fred glacial dintre del Santuari on el termòmetre no pujava per damunt dels dos graus.

A la secció circumstancial titulada «Visitants il·lustres» es ressenya la visita de l'eminent professor Mr. Chandler R. Post, de Grec i Belles Arts de la universitat de Harvard, que en viatge d'estudis visità el Santuari i les parròquies de Segueró i Montagut per documentar-se sobre els retaules que s'hi guardaven d'autoria atribuïda a T. Mas o Tomàs.

En la darrera revista de l'any (SMM núm. 32 [desembre de 1930]), es publica el balanç administratiu facilitat pel capellà custodi, Mn. Enric Conill, que cessava en el càrrec. El total de les almoines rebudes per a la restauració del Santuari sumava 5.395,55 pessetes.

ANY IV - 1931

Entre les novetats que es constaten a la publicació en encetar l'any, hi ha el cessament del capellà custodi, Mn. Enric Conill i l'inici en la tasca del nou capellà custodi Mn. Pere Carreres.

Una de les principals inquietuds expressades en començar l'any 1931 és la incògnita sobre el futur de les obres de reforma del Santuari. L'ajut econòmic rebut fins aleshores havia possibilitat de començar a vèncer la situació precària a què havia arribat la casa, però la continuïtat es mostrava en aquells moments plena d'incerteses. El total de les almoines rebudes per a la restauració del Santuari ascendia, el febrer de 1931, a 5.397,55 pessetes. Com podem veure variava només en dues pessetes (donatiu *d'una devota*) del balanç fet pel capellà sortint en finalitzar l'any anterior.

A partir d'aquest número, serà interessant de constatar els canvis que els redactors i col·laboradors perceben en els costums socials i sobretot les reflexions i la valoració que en fan en els seus escrits. Aquests textos constitueixen una peça rellevant per a bastir la història social dels anys trenta a casa nostra.

L'article titulat "Reis", de R. Tosas (SMM núm. 33 [gener 1931]), explica que el costum de celebrar la festa dels Reis, amb els infants com a protagonistes, es va perdent "a passes agegantades a mida que els temps evolucionen". Per al signant de l'article –que en essència recull l'opinió de la publicació– conservar les tradicions dels avantpassats era del tot necessari per tal que les criatures "creixin amb la innocència en el cor que tanta falta fa per desgràcia en els nostres dies".

A partir de 1931, els comentaris o les observacions exhortatives seran habituals a les pàgines de la publicació.

Els senyors i hisendats protectors del Santuari són esmentats sovint a la publicació de forma directa, amb noms i cognoms, i es publiquen els seus

donatius i els agraïments corresponents. En l'escrit titulat "Neu", (SMM núm. 34 [febrer 1931]), de Mn. Pere Carreres –el nou capellà custodi–, l'enaltiment dels protectors és més subtil i formalment elaborat. Presenta, en una ficció literària en forma de conte, la història d'un carboner que pica a la porta del santuari a fi de demanar caritat per alimentar els seus fills, que viuen en una cabana i en situació precària. Es troba la taula ben parada, amb la vianda fumejant, el pa cruixent i la coca, i en ser convidat a compartir-la, rebutja l'oferiment, car el que el corseca realment és la fam dels seus fills, que esperen que els dugui algun aliment. El carboner se'n va amb el pa que per caritat li donen i amb l'ordre de resar un pàrenostre per als benefactors del Santuari, perquè Déu els concedeixi collita abundant, ja que en recollir el blat en guarden una part per oferir a la Verge del Mont.

Tot i tractar-se d'una ficció, aquesta narració té, al meu entendre, avui un interès documental. En primer lloc ens informa que la fam en aquell moment no era aliena a les famílies treballadores –que no pas indigents– de la contrada on conviuen grans contrastos socials, i en segon terme evidencia que des de sectors conservadors s'acceptava com a normal la més tradicional, inqüestionada –i única– forma de pal·liar les desigualtats socials: a través de la pràctica de la caritat per part dels benestants cap als més desfavorits, en uns moments en què els drets dels treballadors eren motiu ja d'enèrgics debats.

El que podríem considerar el primer text moralitzador davant els costums nous es titula "Carnestoltes", de Timoteu Tosas (SMM núm. 34 [febrer 1931]): "El tuf de carn i voluptuositat, respira en ella [(la paraula Carnestoltes)] per tots quatre costats". L'autor exhorta els lectors per tal que evitin la disbauxa i les orgies a què "el món esbojarrat es llença frenèticament".

En l'article "Els fills" (SMM núm. 35 [març 1931]) es glossa l'encíclica recent de Pius XI sobre el matrimoni instituït pel creador i que recolza en les paraules bíbliques: "Creixeu i multipliqueu-vos i ompliu la terra".

Per primer cop des de SMM es fa al·lusió a una formació política considerada antagònica, en l'escrit "De l'encíclica de Pius XI":

"El Sobirà Pontífex, amb una tendresa tota paternal es dirigeix als seus fills que s'hagin barrejat amb els socialistes de retornar sense delació a aquesta maternal Església, que han tingut el gran error d'abandonar [...] S. S. observa molt justament que l'arrel i la font del desordre que revelen el règim capitalista modern i el socialisme, rau en la recerca exclusiva dels avantatges terrenals, sense preocupar-se de Déu i dels béns eterns".⁽¹²⁾

12. SMM, núm. 37, (maig 1931), pàg. 3.

Ens sembla important remarcar les al·lusions a les pàgines de SMM a l'encíclica *Rerum Novarum* de Lleó XIII, que contenia la síntesi de les idees socials del pontífex:

“Lleó XIII l'obligà (el Liberalisme) a fer lloc a una política social més dòcil a les inspiracions de la justícia. [...] va reivindicar amb una ferma energia el dret que tenen els obrers a associar-se en vistes a una fraternal ajuda mútua, i a la defensa social de llurs drets”.⁽¹³⁾

A partir de l'adveniment de la República no és estrany trobar a la revista comentaris crítics a la política del nou règim; així en l'article “Les Corts constituents. Moments crítics”, a manera d'editorial i sense signatura, SMM fa manifestació pública del seu desacord amb l'actuació de les Corts espanyoles.

“Avui hem de fer pública la nostra dolor com a catòlics davant l'espectacle de sectarisme que estant donant les Corts espanyoles, espectacle que acaba de culminar en la sessió de la qual n'ha sortit aprovat l'article 24 de la futura Constitució espanyola. Aquest article [...] és una ofensa dirigida al cor de tots els catòlics catalans. [...] Vivim, doncs, moments dolorosíssims. Sortim tot just d'una dictadura blanca per caure en els errors d'un sectarisme nociu. És precís que tots els catòlics s'uneixin com un sol home per a defensar els sagrats drets de la Fe”.⁽¹⁴⁾

L'article 24 del projecte de Constitució espanyola –més tard l'article 26 de la Constitució– preveia la dissolució dels ordes religiosos, aquest punt incidia directament en l'ensenyança. Una part de l'opinió catòlica a Catalunya defensava part dels valors republicans i les noves institucions, però un altre sector estava enfrontat amb la nova situació política, també per un altre fet: la no acceptació de l'Estat a tenir religió oficial.⁽¹⁵⁾

L'article “La llibertat que ens serveixen”, signat Hug de Mataplana, comenta el moment polític espanyol a partir d'un altre article publicat a *La Gaceta de Vic*, que es mostra en total descord amb la política dels nous temps.

L'antagonisme amb els partits i la ideologia d'esquerres es fa cada cop més present a les pàgines de SMM. És sobretot en els punts que afecten la religió i les limitacions dels seus drets, que consideren disminuïts o abolits, que els punts de divergència es fan més evidents. En l'article s'acusa els

13. SMM, núm. 37, (maig 1931), pàg. 4.

14. SMM, núm. 42, (octubre 1931), pàg. 1.

15. Veg. DUARTE, Àngel, “República, nació i ciutadania. Pensament polític i social a la Catalunya republicana i autònoma”, dins *Història de la Cultura Catalana*, vol. IX, *República autogovern i guerra*, Barcelona, Eds. 62, 1998.

“esquerrans” d’imposar una “Constitució feta a imatge i semblança seva. Segons ells hi ha d’haver llibertat per a tot, menys en la qüestió de l’ensenyament, és a dir de l’ensenyament catòlic. [...] Serà permesa la lliure associació per tota classe de fins, encara que atemptin contra la seguretat i la pau de la pàtria, com el comunisme; però l’associació per a fins religiosos, com que no ofereix cap perill, a aquesta se li posaran tota mena de privacions i de treves”...⁽¹⁶⁾

“L’escola única”, article signat amb la inicial P, incideix en la qüestió candent de la llibertat d’ensenyament. Es presenta com una crítica contra els polítics d’esquerra defensors de l’escola única, obligatòria, laica i gratuïta. Precisament, per l’interès que comporta l’article, per tal com mostra la resposta ideologitzada a la nova situació per part d’un sector del pensament catòlic de l’època, en reproduïm alguns paràgrafs que avui ens poden sorprendre, si més no en l’aspecte de les consideracions sobre els ensenyants.

“Es un cas molt curiós que els polítics d’esquerra siguin precisament els defensors de l’escola única; ells que volen passar per liberals i demòcrates. Justament l’escola única priva de llibertat d’ensenyança obligant els pares a fer instruir i educar els seus fills per mestres que moltes vegades no seran del seu gust. [...] El fet és que en voler implantar l’escola única s’oposen als principis de llibertat i democràcia.

Els us diran: –Pas al talent. Volem que a l’escola els nois pobres tinguin les mateixes facilitats que els rics. El talent del pobre té tan dret a obrirse pas com el talent del ric –Molt bé: en això tots estem d’acord. Però per treure la diferència que hi ha entre l’escola del ric i la del pobre no hi ha pas necessitat d’implantar l’escola única, obligatòria, gratuïta i laica com voleu vosaltres. Feu per manera que les escoles oficials tinguin tants avantatges com la millor de les lliures i així ja aconseguireu el que desitgeu i no serà pas petit l’estalvi que farà l’Estat. [...]

Hi ha encara una altra raó que salta a la vista. El mestre quan hauria ingressat al magisteri, ja tindria una paga i un retir per a quan no podria treballar, tant si els alumnes fossin pocs com molts, tant si els alumnes sortissin de l’escola ben formats com no. Es una realitat que hi ha una gran part de mestres admirables en tots sentits. Però tothom que conegui el què és la vida pràctica, convindrà que els mestres es trobarien en una temptació quasi invencible de «fer el gandul» i «tirar-s’ho tot a l’esquena”. Fem de bona gana totes les excepcions que calgui”.⁽¹⁷⁾

16. SMM, núm. 42, (oct. 1931), pàg. 2.

17. SMM, núm. 42, (oct. 1931), pàg. 3.

A l'editorial “Un deure dels catòlics” (SMM núm. 43 [nov. 1931]) s'exposa que els fidels hauran de subvenir a les necessitats de l'església ja que “han quedat suprimides per l'Estat les consignacions pel sosteniment del culte catòlic i bona part de les destinades a la clerecia”.

L'article “Els sindicats cristians” (SMM núm. 44 [desembre 1931]), sense signar, planteja que la renovació de l'ordre social no pot quedar limitada a l'acció dels sindicats i que ha de comprendre “tots els estaments del poble catòlic”. Perquè, des de SMM, es considera la lluita de classes un perill per a la societat cristiana: “Les associacions catòliques d'obrers [...] han de ser el complement dels sindicats cristians en el camp cultural i ideològic i han de tenir la missió d'encaminar-los cap a l'ideal de conjunt.”

Notícies destacables

A l'apartat «Noticiari» es comenta la mort del mariscal Joffre, qualificat com el gran català de Rivesaltes. Reproduïm la citació com a testimoni de la posició aliadòfila dels integrants de SMM durant la primera Guerra Mundial:

“il·lustre glòria de l'exèrcit francès i honor de la raça catalana [...] el forjador de la victòria dels exèrcits aliats; aquella victòria que havia d'assolir més tard el general Foch” (SMM núm. 33 [gener 1931]).

A la mateixa secció, i amb el títol “Esdeveniment històric” (SMM núm. [agost 1931]), es refereixen al referèndum popular del dia 2 d'agost per aprovar l'Estatut de Catalunya. Constaten que Catalunya el votà unànimement: “malgrat els evidents defectes de dit Estatut, les autoritats eclesiàstiques no s'han oposat al mateix i les forces polítiques catòliques el defensaran decididament”.

S'esmenta la notícia de la publicació de l'extensa monografia *El priorat de Lladó i les seves filials*, de Pere Vayreda i Olivàs, director de la revista SMM, volum III de la segona sèrie de la Biblioteca Històrica de la Biblioteca Balmaes. I també la monografia *Santa Maria del Mont*, del mateix autor, prèviament publicada en els fulletons de la revista SMM.

ANY V - 1932

El gener de 1932 anuncien una nova etapa, en la qual el format del Butlletí, serà més reduït per tal de fer-lo “més còmode i manejable”.

A la nova portada apareix una reproducció de la imatge de Santa Maria del Mont, després d'haver estat restaurada pel Sr. Renart. El dibuix és de l'artista gironí Francesc Gallostra.

La reproducció d'articles apareguts en altres publicacions afins es fa present també en aquesta nova etapa. En aquest sentit, l'article: "Una qüestió filològica", del filòleg Emili Vallès (SMM, núm. 47 [març 1932]), centrat en les diverses formes existents del nom patronímic Lambert/Llambert, havia estat inicialment publicat al diari *El Matí*.

El 12 de juny de 1932 va tenir lloc un aplec multitudinari al Mont en honor de Jacint Verdaguer. En els números d'abril i maig, anteriors a aquesta efemèride, s'anuncia l'acte commemoratiu i es glossa la personalitat de Mossèn Cinto així com el seu poema *Canigó*. Les entitats excursionistes són excel·lentment considerades des de les pàgines de SMM en moltes ocasions. En aquest cas, s'elogien aquestes entitats que perpetuaran el nom de Verdaguer i del Mont amb el descobriment d'una làpida commemorativa dins la cambra on ell va viure i va treballar. Es considera prioritària la divulgació del poema *Canigó* i proposen de demanar "amb insistència" a les autoritats de Catalunya que es consideri com a llibre de lectura per als infants de les escoles "com un instrument per forjar ànimes ben catalanes".

Es publica una ressenya amb el detall dels actes de l'homenatge a Verdaguer (SMM núm. 50 [juny 1932]): vint-i-sis autocars d'excursionistes van arribar a Beuda a més de cotxes particulars i tota mena de vehicles. El primer acte de l'aplec va ser un ofici cantat per elements dels fejecistes (Federació de Joves Cristians de Catalunya) de diversos indrets i cantaires d'altres entitats dirigits per mossèn Evarist Feliu. El Rev. Dr. Bolós, de la Cúria del Bisbat, va ser el celebrant assistit pel Rev. Dr. Casanovas, catedràtic del seminari, i el Rev. Mn. Baró. El Dr. Alemany, catedràtic de Litúrgia va actuar de mestre de cerimònies.

Els grups excursionistes de Girona i Barcelona van descobrir una làpida de marbre blanc de 70 x 45 cm amb la següent inscripció: "Cambra on s'instal·là i escrigué el poema *Canigó* Mossèn Jacint Verdaguer. L'excursionisme català. XII-VI – MCMXXXII". El marbre es va col·locar damunt la porta de la cambra de Verdaguer.

Hi va haver els parlaments del Sr. Artur Llorenç, de l'Agrupació Excursionista de Catalunya; del Sr. Emili Jové, president de l'Agrupació Excursionista Catalunya i vicepresident de la Federació d'entitats excursionistes de Catalunya, el qual assenyalà que aquella festa era un desagreujament a la memòria de Mn. Cinto, "ultratjada, fa algun temps, pels elements de la Dictadura". Va cloure l'acte el geògraf i president del Centre Excursionista de Catalunya, Sr. Pau Vila. Dintre la cambra es va col·locar un baix relleu amb el bust de Verdaguer, ofrena de la casa Renart de Barcelona, així com també una col·lecció de les seves *Obres Completes*.

Entre les adhesions rebudes s'hi comptaven, entre altres, les de Lluís Millet, Joaquim Cabot, Francesc Matheu, Apel·les Mestres, Prudenci Bertrana, Francesc Macià, president de la Generalitat de Catalunya, i gran nombre de centres excursionistes, culturals i catalanistes d'arreu de Catalunya.

Cal destacar l'article "L'estada de Mn. Cinto a la Mare de Déu del Mont", de Pere Vayreda i Olivas (SMM núm. 51 [juliol 1932]), per les dades inèdites que aporta sobre el sojorn de Verdaguer al Mont, l'activitat que hi desplegà i la repercussió de l'estada en la seva obra literària.

Els temes filològics encetats uns mesos anteriors a les pàgines de SMM es reprenen amb l'article "Més temes filològics", d'Huguet d'Espinau, ara sobre la forma correcta d'escriure el topònim Segueró/ Sagaró/ Segaró/ Sagneró. A causa de la pronunciació de la vocal neutra, les quatre grafies es corresponen amb una mateixa fonètica, per la qual cosa s'havia d'anar a l'etimologia per trobar la forma idònia. És significatiu que, des de les pàgines de la publicació, es tractin aquests temes; en aquest cas, no pas per especialistes, però sí per persones amb inquietuds culturals que enceten el debat i conviden els filòlegs a pronunciar-s'hi.

El dia vuit de setembre, festa de les marededéus trobades i del naixement de Maria, era la festa major del Santuari. Segons relata l'escrit "La Mare de Déu de setembre" (SMM núm. 52 [agost 1932]), la Mare de Déu del Mont consta documentalment des del segle XIII, en què ja era venerada la mateixa imatge actual, d'estil de transició entre el romànic i el gòtic. L'any 1932, la festa major del santuari va ser poc concorreguda –un centenar de persones– a causa del fort temporal de la vigília, segons informa el número de setembre del mateix any.

En l'article "La mort del pastor" (SMM núm. 53 [setembre 1932]) es glossa la trajectòria pastoral i humana del bisbe de Girona Dr. Josep Vila i Martínez, acabat de traspasar. S'elogia la tasca realitzada a favor de la conservació i millorament del tresor artístic i arqueològic que es guarda a les esglésies del bisbat de Girona. Es destaca que, per iniciativa del finat, s'havia començat un museu diocesà, on ja figuraven en aquell moment peces ben valuoses i que gràcies a la seva acció s'havia impedit la desaparició de molts objectes de valor arqueològic de les esglésies per la seva "sistemàtica negativa quan se li demanava per vendre qualche cosa vella, laudable comportament que tenia enfurismats els antiquaris negociants que sempre estan a l'aguait d'especular sense escrúpols amb la bona fe dels sacerdots rurals".

En l'article editorial "Elegíaca" (SMM, [núm. 54 [octubre 1932]), s'expressa el temor sobre el futur del Santuari així com de tots els béns i edificis de l'Església catòlica a Espanya. El projecte de llei de confessions i congregacions

religioses proposava que els temples i edificis eclesiàstics passessin a ser declarats de propietat nacional. El to i l'estil d'aquest text introductorí és elegíac com el seu nom bé indica i esdevé un plany davant la nova situació, que els afecta. "Aquest casal de la Verge era la casa de tots els seus fills. D'ara endavant ella mateixa hi romandrà per benvolença d'altri, i en pensar qui és aquest altri, ens vénen les llàgrimes als ulls per l'escarni que tot això representa. Quins dies més tristos sens esperen!"

No es deixa, endemés, de manifestar l'opinió generalitzadora de SMM sobre l'estat laic "regit per gent que ells mateixos no s'amaguen pas de manifestar llur manca de fe, i llur odi a la religió". En aquest sentit, a la secció «Noticiari» del mes de novembre es publica la següent notícia: "L'autoritat Eclesiàstica recomana que es facin pregàries especials durant els dies que a les Corts es discuteixi el projecte de llei de Confessions i Congregacions".

Al text "El pressupost del bon catòlic" (SMM núm. 54 [octubre 1932]), signat per R. de Mirabal, s'adverteix els bons catòlics de la necessitat de subvenir les necessitats materials de l'Església, com es fa habitualment a altres països, contràriament al que aquí succeïa.

"L'ermita del Mont",⁽¹⁸⁾ un dels textos imprescindibles per conèixer el Santuari, escrit per Jacint Verdaguer a la Mare de Déu del Mont el 1884 es publica entre els dos números del Butlletí corresponents a novembre i desembre de 1932.

Algunes vegades es fan al·lusions a la situació de l'Església catòlica en altres països, per tal d'aportar actituds exemplars per als fidels d'aquí. És el cas de l'article "Exemples de fora. L'Església a França", signat Macari Golferichs. Segons l'autor, a França els fidels mantenien el culte i les necessitats dels sacerdots. L'autor considera desitjable la situació del país veí, com evidencien les paraules finals del seu escrit: "Com més lluiria l'església nostra en mans del nostre poble que no pas protegida per l'Estat usurari..."

18. Aquest text de J. Verdaguer és publicat també dins el llibre *Verdaguer a la Mare de Déu del Mont*, de Modest Prats i Joan Carreres, Girona, 2011, edició de Jordi Pla i Rafel Ponsatí, pàg. 37-44. El text de Verdaguer és reproduït íntegrament a les dues edicions del llibre (1984 i 2011), amb l'excepció del fragment corresponent a l'oració de benedicció en llatí pronunciada per Mossèn Cinto, que no és al llibre suara esmentat, però que sí que figura a la revista SMM: "*Domine Jesuchriste, panis Angelorum, panis vivus aeternae vitae, benedicere dignare panem istum, sicut benedixisti quinque panes in deserto: ut omnes ex eo gustantes, inde corporis et animae percipiant sanitatem.*" SMM, núm. 56, (desembre 1932), pàg. 2-3.

ANY VI - 1933

La crítica a les posicions oficials del govern i a tot allò que qüestiona l'anterior estatus de l'Església s'aguditzava. L'article "N'hi ha per a tothom" (SMM núm. 57 [gener 1933]), signat R. De Mirabal, n'és una mostra. En un llenguatge no exempt d'ironia es denuncia el que l'autor qualifica de "fòbia irreligiosa" de molts representants de l'autoritat.

"Jo diria que és com una mena de cas de possessió demoníaca. Tot el que fa olor de cosa sagrada, els treu de polleguera, i, com el dimoni davant de la creu, sofreixen atacs de convulsió. Només poden curar amb uns exorcismes..."⁽¹⁹⁾

Com en altres edicions anteriors es demana col·laboració econòmica per assegurar la subsistència del capellà i del culte del Santuari. Els donatius s'havien d'enviar, en aquells moments, a Mn. Enric Conill, de Beuda.

Sovintegen escrits amb reflexions sobre els pocs ingressos que arribaven a aquells casals isolats que eren els santuaris i el futur que es podia intuir no era gaire falaguer.

La referència a la indiferència davant la situació econòmica del clergat es fa present a les pàgines de la publicació:

"... delatem com una injustícia social aquest aire d'indiferència i d'apatia d'un gran sector de la nostra gent davant les necessitats i estretors de la clerecia. No és just que sols es recordin del sacerdot quan el necessiten. Que es recordin també d'ell per a demostrar-li sentiments d'adhesió i de desinteressada caritat".⁽²⁰⁾

Les posicions encontrades entre l'Església i l'Estat espanyol, que esclaten ran de la llei de confessions i congregacions religioses provoquen que el malestar s'aguditzi entre el clergat i la gent d'església. La sensació que ens produeix la lectura d'alguns escrits de SMM setanta anys després és que en aquell moment hi havia una societat fortament dividida pels posicionaments ideològics i pels interessos polítics i de classe. El llenguatge dels escrits esdevé cada vegada més contundent, a la publicació. Les posicions són clarament hostils, el govern de la República és considerat "l'enemic" i la sensació d'una lluita oberta es manifesta en les paraules, que reflecteixen amb acritud la indignació. Consideren que la finalitat de la llei esmentada era:

19. SMM, núm. 57, (gener 1933), pàg. 3-4.

20. MIRABAL, R. de, *Una injustícia social*, SMM, núm. 59, (març 1933).

“imposar un lloc ignominiós a l'Església catòlica i a totes les seves activitats [...] Els que instauraren la República al crit de Llibertat han caigut en una claudicació vergonyosa en dictar aquesta llei, la qual no té res de liberal; claudicació no pas provocada pel seny sinó imposada per la passió, ço és pel sectarisme. [...] Creuen però, “que el catolicisme està [...] assistit per una força sobrenatural, divina, davant de la qual tots els poders del món s'han d'agemolir”.⁽²¹⁾

Amb el títol “Vulneració dels drets de la clerecia. El Papa confia en la generositat del poble espanyol”, es publica un resum i comentari de l'encíclica del Papa Pius XI (SMM núm. 62 [juny 1933]).

En l'article de SMM es denuncia la fiscalització de l'Estat sobre les congregacions religioses:

“... se les tracta amb aquesta llei nefasta d'una manera inhumana, car llença sobre les dites congregacions la injuriosa sospita que puguin exercir una activitat de l'Estat, i amb això s'estimulen les passions hostils de les plebs a tota classe de denúncies i persecucions, [...] amb odioses vexacions hom les subjecta a tants i tants inventaris, escorcolls i inspeccions, que assoleixen formes molestes i opressives de fiscalització; i fins, després d'haver-les privat del dret d'ensenyament i d'exercitar tota classe d'activitat amb què es puguin guanyar honestament la vida, hom les sotmet a les lleis tributàries en la seguretat que no podran resistir el pagament dels impostos, nova manera sorna de fer-los impossible l'existència”.⁽²²⁾

El valor de l'excursionisme com a font de coneixement del país, i experiència de convivència és valorat a les pàgines de la SMM de diverses formes:

1. Es fan ressò de totes les visites dels centres excursionistes de Catalunya al Mont.

2. Es publiquen alguns articles apareguts en butlletins o revistes de les federacions excursionistes i els escrits que descriuen o evoquen les visites al Mont.

3. Es glossa l'excursionisme per les seves possibilitats formatives i instructives.

En aquest sentit, l'article editorial “Possibilitats instructives de l'excursionisme” (SMM núm. 63 [juliol de 1933]), de C. de Bolós, exposa les possibilitats didàctiques i formatives de l'excursionisme, que no només ensenya geografia i toponímia sinó nocions de geologia, mineralogia, paleontologia,

21. “La persecució impotent”, SMM, núm. 62 (juny 1933), pàg. 1.

22. SMM, (juny 1933), pàg. 3.

botànica i de totes les branques de la història natural, així com també folklore i història. Proposen que les entitats excursionistes, amb l'ajut d'alguna institució científica, creïn una mena de jardí botànic al Mont per fer conèixer les espècies de la nostra terra. Aporten com a exemple a seguir el petit jardí botànic de Lauteret, als Alps, aplicable a la muntanya de Núria o a la del Mont, útil tant per a l'ús científic dels botànics com per al coneixement i gaudi estètic de tots els visitants. Al Santuari, es podria reunir una curiosa col·lecció de plantes de l'entorn amb l'esplèndida peònia admirada al final de la primavera.

Una altra proposta és la de posar rètols amb els noms científics i vulgars a les espècies d'arbres de la vora del camí per on passen els excursionistes:

“Ací hi ha les Baldes, les Moixeres, els Faigs i moltes altres espècies que passen desapercebudes i faria bonic que fossin conegudes, que és el primer escaló perquè siguin estimades”.

Es recorda que el gran botànic Estanislau Vayreda va fer la catalogació botànica de la muntanya del Mont i la va publicar en un opuscle; per aquest fet, la divulgació botànica del Mont podia ser una empresa fàcilment realitzable.

Una nota publicada a la revista *L'Estel de Núria*, esmentada a SMM (gener 1934), fa al·lusió a l'article suara esmentat sobre la creació de jardins botànics.

És interessant de constatar que des de la revista hi ha una voluntat d'ajudar els excursionistes; en aquest sentit, l'escrit divulgatiu “Senyals d'auxili”, (SMM núm. 64, [agost 1933]) pretén ser de gran utilitat per a aquells que es perdien a la muntanya.

La nostàlgia de temps passats, la pèrdua de les tradicions cristianes i els costums ancestrals en desús, provoquen comentaris com ara els que conformen l'editorial del butlletí del setembre de 1933, titulat “El Sant Rosari”. En reproduïm un fragment pel seu interès sociològic i costumista:

“... en alguns pobles de la Garrotxa dels que s'aixopluguen sota l'ombra del nostre Santuari les noies de fàbrica quan al capvespre marxaven a colles per fer el torn de nits, no deixaven mai de resar-lo durant llur caminada més o menys llarga per la carretera, sense fer cas del que poguessin dir els traginers i vianants. Recentment hem constatat que les noies de la generació d'ara van a la fàbrica amb bicicleta i per tant aquell Rosari exemplar de la carretera s'ha ben perdut. [...] aquesta minva de religiositat va pariona amb la creixença de la disbauxa moral dels odís de classes i de la descomposició de la família”.⁽²³⁾

23. “El Sant Rosari”, SMM, núm. 65 (setembre 1933), pàg. 2.

L'episcopat espanyol havia publicat un document adreçat als fidels, en el qual de forma severa introduïa les normes que havien de regir les famílies en el tema de l'ensenyament dels fills. En el document es rebutjava amb contundència l'escola laica instaurada amb la República. Des del butlletí SMM se subscriu aquesta normativa i es publica al número de setembre el text "Drets i deures dels pares en l'educació dels seus fills", que, per l'interès que aporta, reproduïm sencer en nota.⁽²⁴⁾

El desembre de 1933 moria Joan de Noguera i Olivares, propietari del casal de Can Noguera de Segueró. Ultra reproduir-ne la necrològica, cinc pàgines de la publicació són dedicades a recordar la trajectòria vital i cristiana del traspassat. L'escrit d'homenatge titulat "Pèrdua irreparable" –seguit d'una extensa nota biogràfica– el presenta com a generós protector del Santuari, que "emprengué grans coses per tal de salvar-lo de l'enrunament i de mantenir i divulgar el seu prestigi" i com a fundador i mantenidor de la publicació SMM.

Notícies destacables

A la secció «Noticiari» (gener 1933), es publica la necrològica del bisbe de Perpinyà Monsenyor Juli Carsalade Delpont, restaurador de Sant Martí del Canigó. Es destaca que tot i ser gascó, era en català que feia la seva tasca evangelitzadora i que es relacionava amb la gent del país.

Una notícia curiosa referida al temps informa que l'última setmana de febrer la freda i forta tramuntanada causà estralls, no solament a l'Empordà, sinó també a la Garrotxa on va fer bolcar una tartana.

24. "Drets i deures dels pares en l'educació de llurs fills", SMM núm. 65 (set. 1933).

Primer: Els pares han d'enviar els seus fills únicament a les escoles catòliques.

Segon: Prohibida severament l'assistència a les escoles acatòliques, neutres i mixtes, o sigui les que estan destinades també als no creients; només a l'Ordinari del lloc correspon de judicar si pot tolerar-se l'esmentada assistència en determinades circumstàncies i amb les degudes cauteles.

Tercer: Quan l'Ordinari haurà estimat prudent l'anterior tolerància, per existir causa raonable d'acord amb les instruccions de la Santa Seu, els pares i tutors vénen greument obligats a observar les següents cauteles:

a) Inspeccionar per si mateixos o per persones idònies els llibres que es posen a mans dels seus fills i les doctrines que se'ls inculquen; b) Procurar que fora de l'escola siguin els seus fills o menors sòlidament instruïts en la doctrina cristiana i zelosament estimulats a la pràctica dels deures religiosos; c) Apartar-los del tracte i amistat dels companys escolars que puguin posar en perill llur fe i honestat de costums. Quart: Tots els fidels s'esforçaran a prestar llur auxili moral i material per la fundació i sosteniment d'escoles catòliques, i en particular els pares de família hauran d'exercir el seu dret a organitzar-se reivindicant la seva llibertat docent i la creació d'escoles homogènies en conformitat amb les seves creences. No han de parar fins a aconseguir que sigui una complida realitat aquest ideal i dret de l'Església: tot l'ensenyament catòlic en escoles catòliques.

(De la declaració de l'Episcopat espanyol, de 25 de maig 1933).

ANY VII - 1934

La difusió de la pràctica de l'esquí a les muntanyes pirinenques era un fet en aquell moment. L'article editorial "Els esports de neu" (SMM núm. 70 [febrer 1934]) es fa ressò del que començava a ser la divulgació de l'esport de neu:

"Núria mateix, a l'hivern restava enterament solitari. Solament hom deixava una estança oberta amb jaç i llenya per si algun vianant perdut necessitava aixopluc. I d'això no fa pas encara vint-i-cinc anys. Ara en canvi, tot el secret de la muntanya emmantellada de blanc s'ha esvaït. Els nostres excursionistes, calçats amb esquís es fiquen a per tot. Mentre els minyons ardits s'atreveixen a escalar alçàries com Puigmal, Nou Creus etc., les delicades damisel·les no es cansen de rossolar a cor que vols cor que desitges, per les pistes més assequibles i planeres escampades a diversos indrets de la muntanya catalana".

En el mateix número es refereixen a la recent beatificació del Pare Claret tot remarcant que "va saber conjugar, sobretot en el mode indicatiu i en el temps present, els tres verbs que fan la veritable grandesa: voler, resar i obrar".

L'ajut econòmic que se sol·licita insistentment, des de les pàgines de la publicació, als fidels per a les necessitats del clergat s'amplia en demanar també el suport en les seves tasques pastorals. Així a "Ajudem el Sr. Rector!" (SMM núm. 72 [abril 1934]) es precisen les obligacions dels seglars envers el seu rector:

"Encara que l'Església a casa nostra no es veïés perseguida, i ensems es trobés encimbellada al lloc més alt que li pertoca, ni llavors no podríem plegar els braços ni complir el nostre deure acudint solament a la Parròquia a oir missa i als actes que celebra. Hem de procurar que el senyor rector trobi en nosaltres una ajuda econòmica i personal".

En l'article editorial del maig del 1934 titulat "L'herbari Vayreda" es congratulen del fet que l'herbari d'Estanislau Vayreda, dipositat al Museu d'Olot, hagi estat transportat a Barcelona des d'on se'n podrà extreure el màxim rendiment científic sota l'empara de la Junta de Museus. La col·lecció de plantes conté més de vint-i-cinc mil espècies, una xifra no gaire superada entre els botànics del nostre país.

"Era un orgull infantil el que sentien alguns olotins de conservar aquell herbari encara que allí no fes res més que romandre tancat dins l'armari que el guardava. El concepte de Museu magatzem és un concepte migrat que no pot ésser pres seriosament. La valor d'un Museu o d'una

col·lecció està en raó directa de la quantitat i de l'extensió de cultura que pot divulgar.”

El turisme representava el 1934 la promesa d'una nova font d'ingressos. L'article “Pro turisme”, de Pere Vayreda i Olivas –segons s'esmenta ja aparegut anteriorment en una altra publicació–, plasma amb claredat el que era el turisme incipient a casa nostra, format per gent de país. Els següents fragments evidencien el pensament del seu autor, director de la revista, sobre el tema i alhora el seu posicionament polític a favor de l'Estatut.

“Avui ha sorgit pels pobles una indústria nova. A despit de la greu crisi que a l'hora present sofreixen tots els negocis, arreu es treballa de ferm per organitzar una vasta xarxa de serveis en vistes a les exigències cada dia creixents del turisme.

Pel que fa a la nostra Catalunya ja no es solament Montserrat, Núria o la Costa Brava el que interessa conèixer; són les viles pirinenques abans només familiars als pastors o als rodamons de professió; els llocs de cura d'aigües, abans exclusivament visitats pels malalts; els indrets i boscos frondosos amb prou feines coneguts, altre temps, de negociants especialitzats; les ermites perdudes en les afraus o penjades dels cingles visitades únicament pels romeus, alguna hora; els monuments arqueològics, en fi, objectiu escadusser de platxèria o d'estudi pels savis i els artistes.

[...]

La dictadura ens arrabassà la Mancomunitat; el derrotisme provincià que com estigma d'esclavatge mantenia els nostres pobles fermats a la fèrula opressora de la dinastia borbònica, ens deixà sense esma per oposar-nos al cacicat dels què no podent-nos esborrar del mapa havien decretat la nostra mort civil: les resultes són inequívokes; una de les carreteres radials a que teníem dret, com a centre de comarca, ens fou vilment escamotejada... Ara, però, tenim la nostra «carta de govern» a punt d'ésser reconeguda: a l'empara de l'Estatut, els pobles serem el que hem d'ésser: obtindrem els camins que altre temps ens foren denegats per sistema”.⁽²⁵⁾

En el penúltim número de la publicació corresponent al maig de 1934 s'anuncia que el Santuari resta tancat, les dificultats del moment no permeten posar-hi un capellà custodi fix; se n'encarrega interinament el capellà de Beuda Mn. Enric Conill, a qui cal adreçar-se si es vol pujar al Santuari.

25. SMM, núm. 73 (maig 1934) pàg. 3-5.

El mes de juny de 1934 apareix el darrer número de *Santa Maria del Mont*. En l'editorial, "Comiat", s'explica que el tancament del Santuari ha estat la raó decisiva que els ha obligat a posar fi a la publicació:

"les circumstàncies presents no són pas ben favorables per a mantenir la vida d'una publicació del caràcter de la nostra. Amb el Santuari tancat, la nostra veu clamaria en el desert, i tot l'esforç, així material com espiritual seria desproporcionat a l'objectiu que un hom es pot bonament proposar".

L'article "Allò que es conta d'Estanislau Vayreda", de Lluís Vilarrubia, prev. –prèviament publicat a la *Revista Il·lustrada Jorba*– raporta algunes anècdotes interessants sobre el botànic, que l'autor de l'article havia sentit explicar al naturalista Marian Masferrer, deixeble de Vayreda. Segons Vilarrubia, ja havien estat publicades per Pere Vayreda i Olivas, fill d'Estanislau, a *La Revista* d'Olot, el novembre de 1926.

En l'article "L'apostasia dels nostres pobles" (SMM, núm. 74 [juny 1934]), al darrer número de la revista, hi plana el lament –tantes vegades expressat al llarg de les pàgines de SMM–, pels canvis en les conductes de la societat en relació amb els costums heretats dels avantpassats: les creences religioses i el respecte a la propietat i la família.

"Els corrents d'idees abassegadores de les multituds «gregàries» han donat una forta girada als nostres pobles, precisament en l'orientació dels problemes més vitals: els religiosos, econòmics i socials. Avui en dia molts dels nostres pobles són verament apòstates [...] En el problema religiós l'apostasia els ha fet raure en l'ateisme".

El principal problema social que consideren que "la revolució" ha portat se centra en l'actitud hostil davant el respecte a la propietat i a la "llibertat d'iniciativa".

Per als integrants de SMM, la societat tradicional, les seves formes de vida i les seves creences eren considerades encara com a ideal i model en una societat marcada per nous i profunds canvis socials i polítics.

CONCLUSIÓ

La publicació *Santa Maria del Mont* va néixer amb uns objectius molt concrets centrats en la vida i projecció del Santuari, en la difusió del seu llegat cultural i històric, en la defensa dels valors morals de la tradició i del catolicisme. Les seves pàgines, però, van reflectir també les inquietuds i els

interessos ideològics dels seus fundadors i les creences i opinions d'un segment de la societat conservadora en uns anys caracteritzats per les fortes tensions socials i polítiques. Tot i haver estat –com altres revistes o butlletins d'aquestes característiques– una publicació modesta dins el context de la premsa catalana de l'època, avui –amb la perspectiva històrica i la distància temporal– esdevé una peça no negligible al moment de bastir, amb rigor i objectivitat, un capítol de la complexa reconstrucció històrica dels primers anys trenta a casa nostra.